

**SALVATORE QUASIMODO –
EGY VERSE TÜKRÉBEN**

A Nobel-díj kissé frivol hasonlattal élve, olyan, mint a kiszámíthatatlan szépasszony, aki hol szeszélyből, hol számításból, hol szerelemből adja oda magát. Így kerülnek egymás mellé irigyelt galériájában a tekintélyes közepszerűségek és a valódi halhatatlanok. Tarka táncrendjén együtt szerepel korunk legjobbjainak neve olyanokéval, akiket még e díj csoda-balzsama se tudott megóvni, még egy-két évtizedre se, a menthetetlen feledéstől. Kiváltképp a költők megítélésében szokott tévedni. De hát ki nem szokott tévedni a költők megítélésében! Így lehet, hogy legelső ízben a kései szimbolizmus hullámvölgyében merengve ringatózó Sully-Prudhomme-ot tüntették ki vele; akkor, mikor még Swinburne és Pascoli is élt; hogy megkapta a díjat Spitteler, de nem kapta meg Rilke; hogy kapott Grazia Deledda és E. A. Karlfeldt, de nem kapott Rubén Darío vagy Sandburg, Apollinaire és Lorca; Adyról, Majakovszkijról, Eluardról, József Attiláról nem is beszélve. De másrészt így lehet, hogy mégis kitüntették vele Carducci és Yeatsot, Eliotot és Jiménezét. S legutóbb Salvatore Quasimodót.

Vele a magyar közönség előtt csaknem teljesen ismeretlen költőt illett az irodalmi díjak e királyának (száz-ezer svéd) koronája. Érthető megütközést keltett hát, annál érthetőbbet, mert megütköztek rajt saját hazájában is (bár, igaz, saját hazájában az embernek talán még „prófétának” is könnyebb lennie, mint „a” legnagyobb költőnek). Szóval, érthető, hogy – amily mértékben már a Nobel-díj a mi irodalmi közvéleményünket egyáltalán érdekelni szokta – meglehetősen ellenérzés fogadta a döntést. És mint már annyiszor, most is óhatatlanul merült fel a XX. századi magyar költészet tucatnyi nagy neve, amely még csak el se került soha a Nobel-díj bizottság asztaláig. Azóta, hogy Kiss József a Legendák a nagyapámról „Útravaló”-jában (1910) játékos iróniával ugyan, de mégiscsak némi reménykedéssel nézett a Nobel-díjjal való esetleges „véletlen találkozás” elé, a magyar költők már végképp belátták, hogy számukra ez a találkozás még „véletlenül” sem lehetséges. Hogyisne merülne hát fel bennünk a mi koszorútlan nagyjaink neve, mikor még a Nobel-díjjal oly jól ellátott franciák se mentesek attól az, Aragon szavával élve, „párizsi provincializmustól”, amely ezúttal is nem restelkedve, hanem hivalkodva hangoztatta, hogy hírét

sem hallotta az új laureatusnak. Pedig az akadémikusok és esetben minden oldalról indokolatlan.

Quasimodóval olyan költő került bele a Nobel-díjasok antológiájába, aki bizonyos szerepelni fog e kor legjava költészetének utókor-válogatta antológiában is. Azok közé tartozik, akik a jövőnek közvetítik századunk első felének barbár félelmeit és ritka reményeit. Mindössze egy maroknyi versével és néhány kötet fordításával sikerült egy sajátos fejlődés éles kontúrjait megvonnia s egy olyan hangot hallatni, amely máris kihagyhatatlan a világ kórusából, s valahol ott zeng Elioté és Eluard-é között.

A Svéd Királyi Akadémiának megvannak a maga sajátos szempontjai és megfontolásai, amelyek alapján évről évre dönt. Ha ezek nagyjából állandók is, esetenként erre vagy arra néha nem is jelentéktelen kilengéseket mutatnak. Nem kutatjuk – nincs is módunkban – azokat a saját elképzeléseket, amelyek eredményeként végül is a díj 1959. évi odaítélése megszületett. De a választás mindenképpen dicséretére válik a tiszteletre méltó intézménynek, annál is inkább, mert olyan pillanatban esett a költőre, amikor a világ haladó közvéleménye is éppen feléje fordult: kevéssel a méltán feltűnést keltett hold-vers és az azt magában foglaló Felülmúlhatatlan föld megjelenése után.

Az új holdhoz, a vers, amely az európai költészetben talán először válaszolt méltóképp a mesterséges bolygók felröpítésének történelmi eseményeire, Quasimodo pályáján nem kirándulás volt az „alkalmi” vagy „politikai” költészet területére, mint ahogy a vers tájékozatlanabb olvasói esetleg hihették. Ellenkezőleg: egy több évtizedes szakadatlan erőfeszítés logikus rendjében született. Igazi jelentőségét is csak ott mutatja meg. Mint minden kiváló költemény, ez is költője többi versétől kölcsönzi valódi ragyogását, amelyet aztán vissza is sugároz amazokra. Minden jelentős költő műve olyasféle egység, mint a csillagrendszer: egy-egy új versnek a régebbiek egész bonyolult kialakult erőviszonyai, vonzásai és taszításai között kell elhelyezkednie. De másként olvassuk a Jónás könyvének epilógusát, ha előbb már a Lírikus epilógját is ismertük. De fordítva: a lezárt életműben ez utóbbinak is más a helye, mint megjelenése idején volt. Akkor egy-maga képviselte a költő ars poeticáját: most annak immár csak egyik szélső pontját jelenti számunkra, a kettő közül, amelyek között egy sokkal izgatottabb, a kor legfontosabb rezdüléseire érzékenyebb költői magatartás ingaja leng. E közeli példát csak azért, hogy megértsük, mennyire másként olvashatta Az új hold-hoz című verset az, aki elé csupán az Unitá hasábjain került mint az, aki a vers

által felidézett győzelmes mai ember mögé, aki milliárd évek után

*felszabadult értelmével,
félelmet nem ismerve,
egy októberi éj derült égére
más bolygókat rakott.*

odalátja azt a másikat is, aki ugyancsak a mi korunk embere, s akit (ilyen című másik veresében) alig egy évtizeddel ezelőtt még ily fájdalmasan kellett aposztrofálnia:

*Alkotó elemed még mindig; kő és parittyá,
kegyetlen kortárs!*

Csupán hangok egymásutánjából, felhangok nélkül, nem születik zene. A költészetnek ezek a „felhangjai” azok a sokszor rejtett vonatkozások, amelyeken át kinyílik a világ, a nemzet és szerzője az időben folytonosan továbbregző régebbi hangcsoportjai felé, és azokból minél többet magába ölel. Quasimodo költészete ezeknek a felhangoknak titkos gazdagságával, tömör dialektikájával cikázik korunk emberének tragikus szélsőségei, parittyá és pilótafülke, haláltábor és hold-rakéta között.

Az új holdhoz szóló vers nemcsak a költő egy (sőt, mint látni fogjuk, több) régebbi verséhez nyúl vissza, hanem az emberiség egyik legősibb költői alkotásához, a Bibliához. Első szavától az utolsóig az Ószövetség nyelvi anyagába öltözik. Nem tetszetős archaizálással, csak úgy, hogy a világ e legmaibb tényének kifejezésére egyetlen olyan szóhoz sem folyamodik, amelyet a Biblia ötezer évvel ezelőtt élt embere is ne használt volna már. A mindössze tizenhárom soros vers ritka bravúr. Nem úgy, ahogy ezt egyes akrobatikus ügyességű költői mutatványokról el lehet mondani. Hiszen lemond a látványos külső formáról, a metrum lendületes trapézáról és a rím csillogó flitteréről egyaránt, a szinte láthatatlan, de annál maradandóbb hatású belső forma kedvéért (ezért is nem egészen pontos a fordításban a későbbi fogalmat feltételező „bolygó” szó használata, ott, ahol az eredeti, nagyon is tudatosan, nemcsak a bolygó szót kerüli, de még a csillag mindennapos elnevezése, „stella” helyett is a ritka, régies „luminari” elnevezéssel él). Itt, íme legtitkosabb titkánál ragadhatjuk meg a költészetet: ahol minden eszköze együtt szólaltatja meg mondanivalóját, a szavak pusztá szótári értelménél mérhetetlenül több értelmet sűrítve magába. A vers – ha úgy akarom – alig mond többet az eseményről szóló pusztá tudósításoknál. De nyelvhasználatának ez az „atavizmusa” – amely egyedüli költői eszköze – egyszeriben a genezis ősemberi és gyermeki megrendülésével övezi

tárgyát, és annak a sejtelmével borzongat meg, hogy az ember ötezer évvel istenei megteremtése után (legalábbis egyes vonatkozásokban) végre hasonlatossá kezd válni e magateremtette istenekhez:

*Kezdetben teremté Isten a mennyet
és a földet, ezután, mikor eljött
az ideje, bolygókat rakott az égre
és megpihent a hetedik napon.*

És millió éveknek utána az ember, „kit saját képére és hasonlatosságára teremtett”? Fentebb már láttuk: íme, ugyanígy cselekszik: íme, csillagokat rak az égre, ugyanolyanokat, mint

*amelyek forogtak
a világ teremtésétől fogva. Ámen.*

De az utalások, megfelelések és ellentétek bonyolult áramrendszere a versben még ezzel sincs kimerítve. Aki az egész kötet elolvasása után ért el e vershez, ótestamentumi szavaihoz önkéntelenül is hozzáérzi nemcsak a már felidézett parittyás kortársat, hanem mindazt a bibliai parafrázist, amibe a költő korunk világtörténelmi küzdelmeinek képeit öltöztette. A citerákat is, amelyek

fűzfák ágain felfüggesztve hallgattak

akár a hárfák Babilon vizeinél. S a másik Lázárt, akit élni hív a parancs füvek közül az emberek közé. S a vér szagát, amely úgy csap orrunkba

*mint azon a napon,
amikor ezt mondá testvérnek a testvér:
„Menjünk a mezőre!”*

S a felszabadulást, amelyben

*többé senki se hörgi: „istenem,
mért hagytál el engem?”*

Ha azt vágná „kora emberének” arcába, hogy úgy ölt, mint az állatok, bármily pontosan néven nevezné a fasizmus korának elállatiasodását, alig figyelnenk jobban rá, mint egy vezércikkre. De mit is mond?

*Megint csak öltél,
mint annyiszor eddig, mint atyáid, mint ahogy
öltek
az állatok, melyek először láttak téged.*

És itt már egy mélyen intellektuális viszonyítással összefűzve szemünk előtt az egész történelmet az embernek a földön való megjelenéséig. Itt már legmélyebb ösztöneink mélyére kell pillantanunk. Meddig is? Még csak nem is a bennünk lakozó ősemberig. Nem is a szemünkkel látott állatokig. Hanem legősibb őszünk iszonyodó szeméig, amellyel a számunkra már mesebeli ősz szörnyetegek látványára ocsúdott.

Korunk barbárságát versek során át ebbe az emberi őskort idéző bibliai nyelvrétegbe ágyazva mutatja fel, mint ha a föld rég betemetett üregeiből tárná fel archaikus és anakronisztikus jellegű, egészen addig a hatalmas képig, melyben az atom mint a pusztulás Bárkája rémlik fel előttünk, és holtak írnak holtaknak új törvénytáblákat.

Azzal, hogy mindennapjaink eseményeit a legősibb emberi mítosz távlatába helyezi, a költő történelemmé avatja a legjelentősebb pillanatot, azt, amelyet éppen élünk, megteremtve számunkra az emberi folyamat folytonosságát. Azt avatja költészetté, ami az emberi tudat legsajátabb vívmánya: a történetiséget.

Ennek a megvalósítása áll – így vagy amúgy, a változó nemzeti hagyományok és társadalmi viszonyok különböző formái között – a modern költészetért vívott harc középpontjában mindenütt. Ez állt középpontjában annak a sajátos, sokáig magányos, mára már társakat – és elismerést – kivívó küzdelemnek, amelyet Quasimodo több évtizede folytat a maga költészete és az egész olasz költészet megújításáért. Ritka tudatossággal meg is fogalmazza ezt verseinek svéd kiadásához írott előszavában: Első verseimtől legújabb költeményeimig szakadatlan érlelődés tapasztalható a nyelv minél nagyobb konkrétsége irányában. A nyelvnek e „konkrétsége” valójában túlmutat a nyelven: a nyelv mögötti, a nyelvet teremtő, a nyelvnél homályosabb, világossá csakis a nyelv által tehető szemléleti mélyrétegekben valójában ama történeti látás megszerzését jelenti, amely Quasimodo költészetének utolsó szakaszában oly fényesen érvényesül. A költő ezt is jól tudja. Egy másik értekezésében, melyet 1956-ban megjelent kötetéhez fűz, világosan látja a nyelvért vívott harc összefüggését... de adjuk át neki a szót: Az új nyelv keresése, ebben az értelemben, egybeesik az ember szenvedélyes keresésével: lényegében a háborút megszenvedett ember újjáépítésével, ennek az embernek újjáteremtésével... Hogy ez éppen a sajátos olasz körülmények között, amelyekre a fasizmus leghosszabb uralma vetette árnyékát, mit jelentett, arra itt éppen csak utalni lehet. A fasizmus – éppen, mert semmiképp nem helyezhető el az emberiség fejlődésében, mint e fejlődés szerves láncszeme – a

vele tehetetlenül szembenálló értelmiséget menthetetlenül a történetietlenség különféle „menedékeibe” taszítja. A fasizmussal szemben le kell mondani a történelmi látásról, vagy teljes egészében élni kell vele, aminek lehetőségét viszont csak a történelmi materializmus valósítja meg. Ennek a lemondásnak változó formái a „tisztá”, „abszolút” stb. költészet különféle irányai. Köztük legfőképpen az olasz ermetismo, amelyből Quasimodo is indult, s amelynek, költői gyakorlatában és elméletében egyaránt, végső felszámolója lett. A felszámolásnak ezt a hosszú folyamatát (melyben a harcot nemcsak kifelé, befelé, önmagával is kellett vívnia), mely az Ellenállásban és azóta összefonódott a valóban „történelmi” erővel. Quasimodo elszigetelten, magányosan, sokkal előbb, a fasizmus legsötétebb éveiben kezdte el. Fordításokkal kezdte, mint nem egy irodalmi forradalom azelőtt is (s nyilván a jövőben is) mint nálunk a nyelvújítás (amely ugyancsak nem csupán nyelvet újított) vagy a század elején megújuló magyar költészet (amely szintén a maga eredeti mondandójához köszörülte eszközeit). A görögökkel és latinokkal való foglalkozás közben nőtt bennem egyre a hitelesség, amellyel a világot ábrázolni tudom – írja erről. Nem „menekült” az antikokhoz: segítségül hívta őket: a maguk idejében a nyelvi és emberi konkrétság, a történeti realitás óriásait a körülötte gomolygó költészet hagyományos Árkádiájának ködösen harmonikus homályával szemben. A mi költői hagyományunk – ismerte fel, nem kis bátorsággal – a külföldi olvasó előtt mindig kész formulák áthatolhatatlan halmazának tűnt, amelyben az ember legjobb idejét elégikus játékokra vesztegeti, amiknek semmi közük a természetéből folyó hiteles szenvedélyekhez. E költői hagyomány, amelynek legújabb, szinte teljhatalmú formája éppen az ermetismo volt, rá is ragasztotta Quasimodóra s a vele tartókra a címkét: új, konkrét költészetüket „fordításszerű”-nek nevezte, formájában a nemzetet őrző, lényegében a kor emberi problémáiról elmaradt provinciáizmus nevében. De mikor neki épp ez volt minden törekvése: lefordíthatónak lenni, nemcsak idegen nyelvre, hanem általában az emberek nyelvére, olyan költészetet teremteni, amely feleletet ad és kérdéseket tesz fel az embernek! És szép szava: az embert újjáteremteni – rifare l'uomo – amellyel a költészet célját 1946 óta meghatározza – együtt cseng a marxi „megváltoztatni a világot” és a Rimbaud-i „átalakítani az életet” korunk előtt is álló nagy parancsszavaival.

Az ember újjáteremtése, e költészet értelme szerint, mindig az időben, a mozgó és miáltalunk létező idő által történhet csak. S ahogy a holdrakéta felrepítése áltál

nyerte el teljes költői jelentőségét, hogy összekapcsolódott a legrégebbi múlttal, a mai élet mindennapos, de éppen többek között a holdrakéta megszületésének idején mélyen anakronisztikus jelenségei a jövővel való költői konfrontációban válnak igazán önmaguk jelképévé. Elég egyszerű dátum a versben:

*ezerkilencszázötvenhat
december huszonegyedikén,
mikor leszállt az esti szürkület*

hogyan az egyszerű köznapi szenzáció, a mindennapos „rendőri hír” (két fiatalember minden ok nélkül, brutálisan megölt egy szerelmespárt), éppen a nap és óra e pontos és szenttelen megjelölésével kiugorjon a mindennapok szürkéségéből, s megint csak történelemmé legyen, valamivé, aki akarva, nem akarva a miénk, elhanyagolhatatlan része az életnek, nem lehet állást nem foglalni vele szemben vagy mellette: az idő egy darabjává, amely, mint minden darabja, öntvény; fel lehet fedezni rajta a finom erezetet, ahol múlt és jövő kényesen egybeforr. – S íme, a mulató kigyóembere sem akárhol végzi önmagát és az embert lealacsonyító, szomorú és elszomorító gyors mutatványát; nem pusztán egy homályos kis bár unt habitúéi előtt, hanem a világ kellős közepén, mindnyájunk szeme láttára, abban a vakító fényben, amely semmi mellett nem enged „csak úgy” elmennünk, amely mindent a maga teljes emberi jelentőségében villant meg: amely abból a tényből sugárzik, hogy

az atom-civilizáció tetőpontjára ért.

Az új holdhoz Quasimodo utolsó kötetében nem sokkal e Majdnem epigramma című vers után következik (mellesleg: amaz is „majdnem”, ha nem egészen, epigramma, mint ahogy az epigramma egy sajátos változata tekinthető a költő fő műfajának), s nyilvánvalóan erre is felel. Mint ahogy felelt már a bibliai utalásokra épült versek idézett (és még hosszan idézhető) sorozatára. S mint ahogy még annyi mindennel együtt cseng a Quasimodo teremtette, bonyolult visszhangokkal zengő, remek akusztikájú költői színpadon. Azzal a biztonsággal, amelylyel az „új” holdat elhelyezte az égbolton s a világtörténelemben, de mindjárt úgy, hogy egyben a mai embernek a saját történetéről való képzeletvilágában is elhelyezte, abban a rezonancia-közegben, ahol hangjai és felhangjai a legtisztábban érvényesülnek – elhelyezte saját költészetének kiteljesülő csillagrendszerében is: a számtalan kisebb-nagyobb, régi csillag és főként hold között, amelyet

verseiben kezdettől fogva oly bőségesen csillantott meg (többször talán, mint a világ bármi más látványát), s amelyek most rejtélyes s pontos vonzataikkal biztosítják többé ki nem zökkenhető helyét a költő művében. És az olvasó emlékezetében is. Ahogy az újonnan felrepített hold hasonlatossá vált mindazokhoz,

*melyek forogtak
a világ teremtésétől fogva.*

éppúgy hasonlatos ez a vers is ahhoz a régihez, ahhoz a legrégebbek közül valóhoz, amelyben a költő az éjszakai Piazza Navonán merengett:

*S szemem összekötötte egyenes vonalakkal
és körívvel a csillagokat,
ugyanazokat, melyeket gyerekkoromtól fogva
követtem.*

A kötet, amely Quasimodót a magyar közönségnek bemutatja, Szabó György szerkesztésében, válogatásában, a költő pályáját érdekesen vázoló előszavával, az összes versek mintegy négyötöd részét tartalmazza. Képes Géza út-törő munkát végzett e rendkívül nehéz költő átültetésével. Munkáját megbecsüléssel kell fogadnunk, ha a munka módszere előtt bizonyos értetlenséggel kell is megállnunk. A magyar versfordítás hagyományát és lehetőségeit tekintve, melyeket – ha paradoxon is – méltán sorolhatunk a magyar költői nyelv sajátos nemzeti jellegeinek körébe, érthetetlennek látszik, hogy egy költő s a magyar verselés oly kitűnő művelője, mint Képes, önszántából lemondjon arról, ami éppen a magyar versfordítás mesterek által kimunkált és szentesített vívmánya: a formahű fordításról. Alig lehet követni azt a gondolatmenetet, amelynek végén a fordító e döntésre juthatott. Quasimodo többnyire szabályos endecasillabóit (amelyeknek a trochaikus végződésű ötödféles magyar jambus felel meg, mint Babits Dante-fordításában) szabálytalan ritmusú és szeszélyes szótagszámú szabad versben adja vissza. A magyar költészetben a szabad versnek oly kevés a hagyománya, hogy még inkább érhető, ha a fordító az idegen szabad verset kissé szabályosabb formával helyettesíti. Saját görög és latin fordításairól szólva írja Quasimodo, hogy azokban az vezette, hogy: ... a filológia segítségével is áttörje a filológia homályát, vagyis a szó első hozzávetőleges megközelítéséről áttérjen a szó szenvedélyes költői értékére. Nem valamiféle „költői szóhasználat”, hanem a szó konkrét értékének értelmében, amely a felidézett tárgyat nem utalásokban, hanem vízióban

ragadja meg. Nos, magyarul a nem formahű, szabályos verset szabad verssel helyettesítő forma éppen a szenvedélyes költői értékről a pusztán filológiai megközelítés irányában halad visszafelé. Ami pedig még filológiai értelemben sem teremt nagyobb pontosságot, a költészet belső dialektikája folytán: éppen fordítva. A pusztán „tartalomnak” is vannak olyan részei, amelyek csakis a hozzátartozó formában valósulhatnak meg. Csak egyetlen példát. A Párbeszéd című vers itt következő két sorából:

*O non eri Euridice? Non eri Euridice!
Euridice e viva! Euridice! Euridice!,*

nem valami fordítói hanyagság vagy véletlen folytán maradt pusztán ez az egy sor:

*Ó, nem te voltál, Euridice? Nem te voltál,
Euridice!,*

hanem a dolog természetéből fakadóan. A névnek ez az ötszörös ismétlése, további fogalmilag meghatározható mondanivaló nélkül, a szabadversben, amelyet nem repít a vers ismétlődő szabálya, fölöslegesen prózaivá, valóban nemcsak a prózai értelmet tekintve, hanem költői értelemben is értelmetlenné válna, pedig az eredeti versnek itt éppen az ismétlésben van a fő költői értelme.

De nemcsak ilyen „tartalmi” hűtlenséget eredményez a vállalt formai hűtlenség. Elesik a forma külön mondanivalója is. Quasimodo gyakran él azzal az eszközzel, hogy szabályosan ismétlődő tizenegyeseit a vers végén vagy egy-egy fontosabb nyugvópontján egy rövidebb, zenei rácsapással hirtelen rövidülő sorral zárja le. Így fejeződik be a Majdnem Madrigál:

*E l'uomo che in silenzio s'avvicina
non nasconde un coltello fra le mani,
ma un fiore de geranio.*

A fordítás amúgy is szabad szótagszámú sorai között ez a zenei lezárás természetesen elsikkad. Akárcsak a meg-rázó auschwitzi versnek az a remekbe vésett metaforája (maga is külön kis érem), amelyben így nevezi az áldozatot:

medaglia di silenzio.

Rímet Quasimodo alig használ. Az olvasó számára éppen ezért külön értelmet nyer az a két kis háromsoros vers, amely egymás mellett, szinte egymás párjaként, mindegyik mintha csupán egy rímre volna építve. A fiatal

költő híres verse, mely első komoly gyűjteményének címét is adta, az Ed e subito sera (És hirtelen leszáll az este), olyannyira az élesen kicsengő terra-sera rímre épül (mint ahogy párja, az Ámen fehérvasárnapra a Sigmore-dolore rímre), hogy Aragon, mikor egy cikkében idézi, külön magyarázkodni kényszerül a francia olvasó előtt, amiért a vers e rím nélkül (franciául nemigen lévén lehetőség a rímes fordításra) létének értelmét veszti el. Franciául talán valóban kénytelen elveszteni. De magyarul egyenesen vétek nem megkeresni ezt az elvesztett kincset, akár milyen nehézséggel jár is.

Lehetséges, hogy Képes azért mondott le a szabályos sorokról, mert azt akarta érzékeltetni, hogy Quasimodo endecasillabói egy nagy nyelvi és verselésbeli forradalom utáni állapotot képviselnek, a szabad vers uralma utáni visszatérést a hagyományos versformához. Csak-hogy ehhez hasonló folyamat csaknem minden európai költészetben végbement, a francia alexandrinus ugyanúgy életképtelenné vált egy időre, s ugyanúgy támadt fel újra phönixként megújulva, mint Quasimodo kezén az endecasillabo. S a „Nyugat” utáni magyar ötödfeles jambus ugyanúgy nem azonos a „Nyugat” előttivel.

Annál sajnálatosabb Képes fordításának ez az alapvető hibája, mert hiszen pusztán egy hibás elgondolás kötötte meg a költő kezét, aki minden készségnek birtokában van a teljes értékű fordításhoz. Munkája így is értékes, különösen ott, ahol az eredeti is szabad ritmusokkal játszik, megcsillogtatja e nemes költészet minden bonyolult szépségét, de véglegesen megnyugtató megoldásnak mégsem érezhetjük. Kicsit azokra a korai Eluard-fordításokra emlékeztet, amelyek fel sem tételezve a szürrealista költőről a hagyományos formák használatát, tökéletesen szabályos mértékű sorait magyarul mindenféle tőle idegen estlegeségek „szabadságába” kényszerítették.

*Salvatore Quasimodo 50 éve, 1959-ben kapott Nobel-díjat.
Somlyó György írása 1961-ben jelent meg.*